

ויגידו באיים צדק | כהנים, מפורסמים ומסורת של אגדות
מסתוריות. ההפתעה היהודית של מדגסקר | מסע מסעיר

אגדות ע

יום אחד החליט אנדריאניסאו
אסררי, כומר פרוטסנטי, שף מפורסם
וגם שדרן פופולארי במדגסקר,
להפוך ליהודי. כשחיפש מסביב
הוא מצא עוד עשרות מצמרת
האוכלוסייה המקומית, שופטים,
פרופסורים ופוליטיקאים, שהחליטו
לעזוב את עבודת האלילים המקומית
ואת הנצרות ולהצטרף לעם היהודי |
הם למדו מרחוק על היהדות, התגיירו
והקימו קהילה מפתיעה באמצע שום
מקום | כשארי וארי הגיעו לבקר, הם
גילו את הפתעת חייהם | וגם: כפר
הכהנים העתיק, השוק מימי הגמרא
ויהודי הטכנולוגיה הראשונים בעולם

ארי גרינשפן וארי זיבטובסקי

פתאום קם אדם בבוקר ומחליט להיות יהודי. ארי וארי עם מנהיגי הקהילה (ברקע נופי האי)

עוני ומשבר. ילדים ליד צריף מגורים

צילום: Shutterstock.com

סוגיה הלכתית בעורת. ארי וארי עם הזבר

מסירותם של בני הקהילה למצוות היהדות ואמונתם בבורא אינן מוטלות בספק, כך גם לא היה מוטל בספק חוסר הבנתם את המסורת היהודית. יש לנו הגדרה משלנו לקבוצות אלה - יהדות למרחוק. יהודים צמאי דעת, אך נעדרי מורי דרך, שהגישה היחידה שלהם לידע יהודי היא באמצעות התקשורת

על עצמו לפני מאה שנה את מצוות היהדות יחד עם בני שבט, והם עברו מאז "גיר" קונסרבטיבי. בקולומביה שבדרום-אמריקה ישנם כמה בתי כנסת של גרי צדק חרדיים המקפידים על קלה כחמורה, וישנם גם בתי כנסת בניגריה השייכים לבני שבט האייבו, הטוענים כי הם ממוצא יהודי. בזימבבואה ובלמבה ישנם שבטים השומרים על מנהגים שונים ביהדות, כפי שישנו גם קהילות שלמות בחוף השנהב ובאיי הקמרון. תופעה זו מעוררת שאלות מרתקות לגבי המניעים לגיור ועל סוגיית ההגדרה של מהי קהילה יהודית. רבות מקהילות הגרים האלו צריכות להודות למיסיונרים הנוצריים על הדחף הסופי לעזוב את חיי עבודת האלילים לטובת היהדות, ומבחינה זו, מדגסקר אינה שונה. אחת המסורות האחרונות של הכיבוש האירופי הינה שלמעלה ממחצית המלגזים (ילידי מדגסקר) מגזירים את עצמם כנוצרים. אך ישנה קבוצה קטנה של יחידים בעיר הבירה אנטנריבו, שלאחר חקירות ודרישות והמון מחשבה, החליטה שדרך האמת המובילה אל עבודת האלוקים היא רק באמצעות היהדות ותורת ישראל; אחרים השתכנעו שיש להם שורשים יהודיים, שעליהם מעידים מנהגים עתיקים הנהוגים באי, כמו למשל ברית מילה והתנזרות כוללת מבשר חזיר. כבר בשנת ת"ח 1658, אטיין דה-פלאקורט, שליט צרפתי שמשל במדגסקר, קבע שתושבי המקום הנם צאצאי היהודים, כשבין היתר הוא מסתמך על היותם נימולים. ישנם אחרים המאמינים כי אנוסי פורטוגל התיישבו באי, ושמענו גם שמעות על מצבות

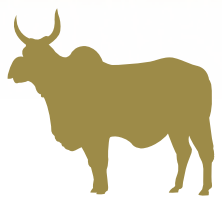
עתיקות עם כיתובים בלשון הקודש, למרות שלא ראינו בעיינינו אף אחת מהן.

משדרים יהדות

לפני כחמש שנים, בזמן שתושבים החלו באנטנריבו לבדוק את דרך היהדות, החלו להתבלט כמה מנהגים בקהילה: אחד מהם הינו אנדריאניסאו אסרני - המוכר כיום בשמו אשרי דייזיס - כומר פרוטסטנטי לשעבר, שהוא גם קונדיטור בעל תכנית בישול פופולארית וגם שדרן. הוא החליף את תכנית השידור הנוצרית שלו לשעבר בשעת שידור של ידע יהודי ומוזיקה ישראלית. הוא מספר שסבו ואב-סבו טענו להיותם יהודים. ישנו גם פטואלה (אנדריי ג'ק רביסיסו), מהנדס מחשבים המעביר שיעורים בשפה העברית ושידורים דתיים, וכן טוביה (פרדיננד ג'ין אנדריאטובומנה), חזן בקהילה, שלימד את עצמו חזנות. הוא מסתובב בפאות ארוכות ושר בנוסח מזרחי מושלם ומדויק. את התזוזה לכיוון היהדות החל אשרי, המשמש בתפקיד נשיא הקהילה היהודית במדגסקר, המוכרת גם בשמה, "ספרד מדגסקר". אשרי חשב שהגרות תעניק לעולם היהודי, מה שיסייע לחיזוק הקשר שלהם עצמם ליהדות. לאחר כמה שנות לימוד, יצרה לבסוף הקבוצה קשר עם ארגון 'כולנו', שבסיסו בעיר ניו-יורק, ארגון אל-עדתי העובד עם קהילות מבודדות או מתערורות.

נפש, חיה באופן כללי בעוני ונחשלות שמלווים את חיי היום יום. הכלכלה המקומית חלשה מאוד וערך האריארי, המטבע במדגסקר, מול הדולר הוא נמוך כל כך, שתמורת דולר אחד ניתן לקבל 3,000 מטבעות כאלה. מכיוון שהמטבע המקומית קרויה על שמו, הסתקרנו לשמוע מה מקור שמה. אואן גריפיטס, ידידנו ממאוריטיוס השכנה, הסביר לנו שלקראת חציה השני של המאה ה-17, הגיעו למדגסקר גושי כסף בכמות מספקת, כך שניתן היה להשתמש בהם כמטבע עובר לסוחר. בתחילה, הפיאסטרים הספרדיים (או הריאלים) היו הכי שכיחים באי, לאחר שהיו בשימוש אצל הסוחרים הערביים שכינו את המטבע הזו 'ריאל' או 'רייל'. השם התפתח מהר מאוד ל'אריאל' במלגזית, ועם הזמן הפך ל'אריארי'. האטרקציה המרכזית באי היא הלמורים. מדגסקר הוא המקום היחיד בעולם שבו הלמורים - קרובי משפחה רחוקים וחמודים של הקופים - מסתובבים חופשי. ישנם קרוב למאה זנים של למורים המסתובבים ברחבי המדינה, במקום הגידול הטבעי שלהם, אך הספקנו רק לראות אותם בגן החיות שבעיר הבירה. עם זאת, הצלחנו לחוות את החוויה במלואה, שכן היצורים הקטנטנים האלה טיפסו עלינו מכל הכיוונים, אחרי שעובדי הגן מרחו את כפות הידיים שלנו בדבש. הלמורים הם בהחלט בעלי חיים מרתקים, אך באנו למקום כדי לחפש יהודים. במהלך השנים נפגשנו בכמה וכמה ארצות בהן מתגוררות קבוצות של אנשים המבקשים להתייגר, או כאלה שכבר התגיירו בצורה כזו או אחרת. ישנה קהילת הנוצרים לשעבר מארוד, הודו, שמתפללת היום במרכז התורני 'ציון' וקהילת 'אבוידעי', של שבט אוגנדי שבו ראש השבט קיבל

לא מעט דברים מפתיעים ראינו בשנות ההרפתקנות ההלכתית שלנו, אבל מעולם לא ציפינו לפגוש בטבורו של האוקיינוס ההודי, קבוצה שלמה של גרי צדק שמכל המקומות בעולם בחרו להתגורר דווקא באי באמצע שום מקום. ובכל זאת, כשהגענו למדגסקר, אי גדול במרחק 700 מייל מחופי מזמביק שבאפריקה גילינו שלא זו בלבד שהקבוצה שפגשנו עברה תהליך גיור במהלך הקיץ האחרון, אלא שרבים מיושבי האי טוענים כי שורשיהם נטועים בצאצאי עשרת השבטים האבודים. באופן טבעי, ביקשנו לבדוק זאת בעצמנו. האי הגדול והמרוחק הזה, מוכר בעיקר בגלל 'תכנית מדגסקר' שהייתה הגרסה הראשונה של הנאצים לפתרון 'הבעיה היהודית' באירופה. על פי התכנית המקורית אמורים היו יהודי אירופה להישלח כולם יחד לאי המרוחק, ולהשאיר את אירופה 'יודן ריין'. רק כשקשיים לוגיסטיים וצבאיים לא אפשרו את ביצוע התכנית, עברו הנאצים בשנת תש"א (1941) לתכנית להשמדה כוללת של היהודים. היום ידוע האי הזה בזכות הלמורים, הזיקיות, יערות הגשם ועצי הבאובאב המפורסמים שגדלים בו. המטיילים שמגיעים לאי הזה - האי הרביעי בגודלו בעולם, כמעט פי שלושה מגודלה של בריטניה הגדולה - מגיעים אליו כדי לחוות את עצמת הטבע האדירה שבו. ולמרות זאת התיירים האלו אינם רבים, התשתיות התיירותיות של האי נחשלות, והוא זוכה באופן יחסי למעט תיירים. גם האוכלוסייה בת ה-22 מיליון

לחברי הקהילה אין יין כשר, ולכן היה זה אחד המוצרים שהבאנו אתנו. בנוסף, הבאנו אתנו גם אתרוגים – שאת גלעיניהם הם יוכלו לטעת כדי לגדל אתרוגים משל עצמם, נרות הבדלה, שני סטים של סכיני שחיטה ואבנים להשחזתן, ציוד לשם עריכת ברית מילה שהייתה מתוכננת לזמן הביקור שלנו ובסוף לא יצאה אל הפועל, שני שופרות, ספרי קודש מתורגמים לצרפתית, ומאה ברכונים מתורגמים לצרפתית. בעוד שרוב היהודים לעולם לא יוכלו לדמיין את עצמם ללא יין לקידוש, חז"ל כן חזו אפשרות כזו, ומשום כך ההלכה היא שבהעדר יין לקידוש, ניתן לקדש גם על הפת, וזה מה שהפטואלה נוהג לעשות, כשהוא מוציא בברכתו את כל חברי הקהילה. אולם אנחנו חזרנו לחדרנו במלון, שם נהנינו מסעודת מלכים שהכילה סלמון מקופסת שימורים, סלאמי הונגרי, זיתים וסלט ירקות. שמסירתם של בני הקהילה למצוות היהדות ואמונתם בבוא אינן מוטלות בספק, כך גם לא היה מוטל בספק חוסר הבנתם את המסורת היהודית. יש לנו הגדרה משלנו לקבוצות אלה – יהדות למרחוק. יהודים צמאי דעת, אך נעדרי מורי דרך, שהגישה היחידה שלהם לידע יהודי היא באמצעות התקשורת. היום, אפשר ללמוד כמעט כל דבר למרחוק. רוצים ללמוד איך קושרים ציצית, טעמי המקרא, פילוסופיה יהודית, הפרשת חלה? את הכל ניתן ללמוד למרחוק זה מדהים לראות כמה הם למדו בצורה זו, אך ללימוד יהדות בתוך ריק יהודי יש הרבה מאוד מגבלות. למשל, תפילת הבוקר שבה נאמרו כל פרקי הקרבנות בקול רם, נמשכה שעות ארוכות, כיוון ששליח הציבור למד את הנוסח של עדות המזרח מתוך הקלטות. אדם

ציציות עבודת יד וביקשנו ממנו להפגין בפנינו את ידיעותיו – הישג מרשים לקהילה המתגוררת ממש על אי בודד באמצע שומקום מבחינת הקשר עם יתר העולם היהודי.

יהדות במרחק הקלקה

השבת הקרבה העניקה לנו את ההזדמנות לראות כיצד מעבירה הקהילה את היום הקדוש. לא היה להם בית כנסת רשמי, ולכן הם שכרו חדר בבניין האוניברסיטה המקומית (המשמש גם את התזמורת המקומית). כיוון שהם ממש בקו ישר דרומית לארץ ישראל הם סידרו את הכיסאות כך שהם פנו לצפון לכיוון ירושלים. שולחן מחופה מפה לבנה, מעוטר בנרות שבת וחנוכה, שימש כעמוד התפילה של החזן. כשמונים איש הגיעו לתפילות הלילה והבוקר, כשהגברים והנשים יושבים משני צדי המחיצה. לכמה מהגברים היו פאות ארוכות מסולסלות וציציותיהם השתלשלו מחוץ למכנסיהם. עברנו לפני העמוד בתפילת קבלת שבת, מאפשרים להם לטעום מנוסח התפילה המקובל והמגנינות שלנו שאולי מוכרות בכל מקום בעולם, אבל מוכרות פחות כאן. למרות שלא היה להם ספר תורה כשר עבור קריאת התורה בבוקר יום השבת, הם קראו את פרשת השבוע מתוך חומש, כשכל המתפללים שהוזמנו 'לעלות לתורה' קוראים את חלקם בעצמם, בהטעמה נכונה של טעמי המקרא. עצם העובדה שהם יודעים לקרוא לשון הקודש בצורה שוטפת הייתה מדהימה, וכשנוספה על כך יכולתם לקרוא את הפרשה כראוי עם טעמי המקרא, זה היה בעינינו, דבר מופלא ונדיר ממש.

את הזבו ממדגסקר, שאותה ראינו בעינינו בשדות האורז שהשתרעו לפנינו לכל מלוא העין. בסופו של דבר, הגענו למרכז העיר הענייה והמטונפת הזו, למלון שני הכוכבים שלנו, אך זכינו בקבלת פנים של עשרה כוכבים מצד יהודי הקהילה. כשהם התגיירו, הם הפסיקו לאכול בשר, כיוון שלא היה בנמצא בשר כשר בכל האי. הם היו להוטים ללמוד שחיטת עופות והתקנת סכיני שחיטה כשרה. כשהם שמעו על בואנו, הם התחננו שנלמד אותם ושנביא אתנו סכינים לשחיטה ואבני השחזה, שאכן היו עמנו באמתחותינו. למחרת בבוקר, התפללנו בביתו של טוביה, שהפך את אחד מחדרי ביתו לבית כנסת, וחדר נוסף לבית מדרש וחדר אסיפות. הביקור בביתו העניק לנו את ההצצה הראשונה שלנו לעבר חיי היהדות שלהם. הם הגיעו לאסוף אותנו מוקדם בבוקר, באוטובוס פולק-סוואגן מיושן, אך באמצע הדרך קרס המושב האמצעי והחליק אחורה על הנוסעים במושב האחורי. אחר כך המנוע נדם וסרב להתניע שוב. דבר שבשגרה בחיים בטאנה. בסופו של דבר הגענו לביתו של טוביה – והמקום נראה היה כמו כל בית כנסת אחר בעולם: גברים מעוטרים בטלית ובתפילין ותפילת שחרית מלאה (וארוכה). כיתובים קבליים תלויים על הקירות, מעוצבים מעשה-אמן בידי של טוביה. אם לומר את האמת, נדהמנו ממש כששמענו את קריאתו של טוביה מתוך הסידור, שנעשתה בצורה מושלמת בלשון הקודש, בנוסח ובמנגינה של עדות המזרח. למעשה, שלא כמו קבוצות אחרות שפגשנו בעבר, כאן, כל אחד מחברי הקהילה למד קרוא וכתוב בלשון הקודש. קראנו אלינו ילד ביישן בן שש, לבוש

תכנון הביקור שלנו – בעזרת תרגום לצרפתית – היה מעט מאתגר עבורנו. הגענו לאנטנריבו, המוכרת גם בכינוי החיבה שלה, טאנה, ירדנו מהמטוס וחצינו ברגל את מסלול ההמראה לתוך שדה-תעופה קטן בעל יכולת אירוח של העולם השלישי. במקום לתקף כמה דרכונים במקביל, לאחר תשלום האגרה בת ה-30\$, הגיש כל אחד מהנוסעים את דרכונו לשוטר אחד, שהעבירו הלאה לשרשרת של שוטרים עד שהדרכון שב אליו לבסוף. סקרנו את האולם סביבנו, תרים בעינינו אחר האנשים שאמורים היו לבוא ולאסוף אותנו – חשבנו שהם יחזיקו בידיהם שלט הנושא את שמותנו, אך בזמן שגלגלנו את המזודות אל מחוץ לשערי שדה התעופה, הופתענו לראות איש עטוי קאפוטה ומגבעת שחורה, ואת חברו בעל הפאות הארוכות, כשבידיהם שלט גדול שעליו הופיעה המילה "שלום". ועדת הקבלה שנשלחה לקבל את פנינו מנתה את פטואלה ואת טוביה. כשנכנסנו לתוך הרכב, הבחנו בדגל ישראלי המתנופף מעם המראה הקדמית. הדרך הארוכה אל בית המלון שהוזמן עבורנו הייתה עמוסה ופקוקה. כבישים צרים התפתלו דרך שדות אורז מוצפים, חלקם מוריקים ומנוקדים בצמחי אורז, ואחרים בוציים ומכוסים שכבת אדמה דמוית טיט. כמעט קפצנו ממקומותינו כשחלפנו על פני בהמה בעלת פראה בלתי שגרתית, עם רבשת גדולה על עורפה המשמשת למשיכת המחרשות – הייתה זו זבו! זכרנו את המחלוקת הגדולה בין מרן החזן איש לבין הרב הראשי לישראל, הג"ר יצחק הרצוג, בנוגע לכשרותן של בהמות נדירות, כשיהודי צרפת ביקשו לארגן ייבוא בשר למדינת ישראל הצעירה. ואיזו בהמה הם רצו להביא?

הארגון סייע להם להתקדם בלימוד וסידור עבורם בית דין צדק – חרדי – שגייר למעלה ממאה מהם. הגיור הזה יוכל להיות מוכר על ידי הרבנות הראשית בארץ רק כאשר בני הקהילה יגורו יחד עם קהילה יהודית כשרה אחרת במשך שנה לפחות. בהמשך נגלה עד כמה הכלל הזה שטבעה הרבנות, חשוב מאין כמותו. בעוד שרוב רובם של חברי הקבוצה מתגוררים בעיר הבירה, הם נמצאים בקשר רצוף גם עם יחידים המתגוררים באזורים מבודדים יותר ברחבי האי. אשרי שולח להם באופן קבוע חומר מוסרט לצורך לימוד, ולמרות שאין להם ליווי צמוד ורצוף הם מוצאים ידע רב לגבי ההיבטים המעשיים של מצוות היהדות. הם למדו כיצד קושרים את הציצית, למשל.

מלכי העולם השלישי

במאות המוקדמות, האי מדגסקר שימש כמרכז מסחרי טרנס-ימי שוקק שקישר בין הנמלים לאורך חופי האוקיינוס ההודי, ובמהלך המאה ה-18, זכה האי למעמד נכבד בקרב הפיראטים וסוחריו העבדים הטרנס-אטלנטיים. בזכות גודלו העצום, עד לפני מאתיים שנה נשלטו חלקים שונים בו בידי שליטים מקומיים רבים. החל מתחילת המאה ה-19 התאחד האי ל"ממלכת מדגסקר", עד שנת תרכ"ז (1897), כשסיפחה אותו צרפת כמושבת-חוץ שלה, ואשר ממנה השתחררה בתש"כ (1960), אז זכתה לעצמאות שלטונית. כיום, מדברים כמעט כל תושבי האי בשפת המלגסי, ורבים מהמשכילים יותר בקרב התושבים דוברים גם צרפתית. לצערנו, מעטים הם המקומיים הדוברים אנגלית, ולכן

חשבנו שאנשים יירמסו בגלל הדחיפות וההדיפות, אך מהר מאוד מצאנו את עצמנו מכטכטים עם הנשיא לשעבר. הוא סיפר לנו שאף שמעולם לא ביקר בישראל, בתור נוצרי אדוק הוא אוהב מאוד את המדינה, וכי נשיא המדינה הקודם, שמעון פרס, היה ידידו הקרוב ביותר.

תשוקה ליהדות וחוסר הבנה. עם בני הקהילה

רגעים של הנאה. עם הלמורים

מזכרת מוות

העובדה שבמדגסקר ישנה התעוררות יהודית היא בהחלט ביטוי אירוני ליד הגורל, שכן לפני קרוב לשמונים שנה, בשנת תרצ"ז (1937), ממשלת פולין, בהסכמת ממשלת צרפת, שקלה לגרש את יהודי פולין למדגסקר, ואף שלחה משלחת בת שלושה חברים – שניים מהם יהודים – לבדוק את היתכנותה של אפשרות זו. אנשים אלו חזרו מיואשים מהביצות שורצות המלריה בנוסף לקשיים אחרים הכרוכים בשוהות במקום, וטענו שניתן להעביר לשם רק כמה אלפי משפחות.

הדבר הזה לא מנע מהנאצים לבדוק שוב את האפשרות הזו של גירוש מיליוני יהודים למדגסקר לאור ציפיתם למפלט חיילי צבא הממלכה הבריטית. אחרי שאדולף אייכמן, שר"י העברי בת"ש (1940) דו"ח מפורט על תכנית מדגסקר, הרייך השלישי אימץ אותו רשמית, כשברור לו לגמרי שבעלות הברית לעולם לא תצלחנה לנחות על אדמת אירופה וכי נפילת בריטניה היא רק עניין של זמן. הנאצים ציפו להחרים את כל כספי היהודים ולהשתמש בהם לצורך מימון הובלת מיליון איש בשנה בעזרת ספינות התובלה הימית של הבריטים.

הנאצים גם החלו ביישום מעשי של תכנית מדגסקר כאשר בת"ש (1940) הם גירשו יהודים ממערב גרמניה לצרפת וריכזו אותם במה שאמור להיות מקום הריכוז שממנו יישלחו היהודים לאי הרחוק.

כשכבשו הבריטים את מדגסקר בשנת תש"ב (1942), התחילה התכנית הנאצית להיפס כשבסופו של דבר היא נמחקה לגמרי והוחלפה ברעיון "לפנות את היהודים מזרחה", כשהכוונה כמובן להובלת היהודים למחנות המוות.

הקבר היהודי היחיד שידוע על קיומו באי, שייך לחייל יהודי שנלחם מטעם הצבא הבריטי. הקצין ישראל ש. גנוסוב, דרום אפריקני במקורו, גדל בארץ ולמד באוניברסיטה באנגליה כשהצטרף למאמץ המלחמתי במסגרת הצבא הבריטי. הוא שירת בהודו, קניה ומדגסקר, שם הוא נהרג בתשעה באב, שנת תש"ד (1944), כשהוא בן 28 שנה במוותו.

תודעה יהודית באזורי הכפר. אזור ניחח במדגסקר

אחר ניגש אלינו וביקש שנסמן לו בסידור מה חשוב לומר ומה פחות. מתברר שתפילת השחרית בת ארבע השעות מדי יום הייתה קצת יותר מדי בשבילו.

אך בעיקר, שמנו לב לאיזשהו חוסר הבנה במושגים הקשורים לפרטי ההלכות המעשיות הנמצאות במרכז סדר היום היהודי. מסיבה כלשהי, הם רואים בדרך הקבלה פן מרכזי בחייהם ובדתם, והם נהמו לגלות שאין ביכולתנו לענות על שאלותיהם בתחום לימוד זה. במהלך הביקור שלנו, הוצפנו (למזלנו) בשאלות כל פעם שהם פגשו בנו: בבית הכנסת, בהרצאות, בשיבתנו בבית המלון ובנסיעתנו ברכב. היו ברשותם פיסות נייר או מחברות מוכנות מלאות בשאלות, ודבקתם בעיקרי היהדות הייתה מרשימה ביותר. אשרי, השף מתכנית התקשורת, סיפר לנו איך הוא ויתר על משרה ויקרתית מאוד במלון חמש כוכבים רק משום ששיער שאסור לו לבשל בשר חזיר, גם לא עבור נכרים.

שאלנו את חברי הקבוצה מה הביא אותם אל היהדות, ואחד מהם ענה שהוא למד תיאוריות עתיקות מוכרות. וצא אותן לוקות בחסה. רצינו לדעת היכן הוא קרא על אותן התיאוריות, אך הוא הודה בפנינו במלוא הענווה – וההפתעה – שהוא היה פרופסור לפילוסופיה, והיום הוא מכהן כשופט.

לאורך רוב תקופת שהותנו שם, מי שהייתה המתורגמנית שלנו הייתה אישה בשם אלישע נצח, חוקרת כימיה בוטנית באוניברסיטה. היא דוברת מלגזית מושלמת, צרפתית, אנגלית, יפנית, וכעת כמובן לומדת גם עברית. היא מנצלת את כישוריה לצורך כתיבת סידור עברי-מלגזי ותרגום חמשת חומשי התורה.

ניתן למצוא בקהילה זו את בני כל המקצועות. וכמובן, כמו בכל קהילה, יש גם את תלמידי ה"כולל". שאלנו בחור צעיר רציני מאוד, בשנות העשרים לחייו, במה הוא עוסק והוא ענה שהוא לומד תורה לאורך היום כולו. אמרנו לו, שיום אחד "עוד תהיה ראש ישיבה", והוא, במלוא הכוונה, הגיב: "אם ירצה ד'!". כששוחחנו איתם על השינויים שהם חשו לאחר שעברו את טקס הגיור שלהם, אחת התשובות המרתקות הייתה שכעת, כשהם רואים את עצמם כיהודים לכל דבר, הם מרגישים יותר בנוח להגות את שם ד' בתפילה ובברכות.

התפעלנו מאוד מהציבור החושב הזה, שניכר כי כל שאיפתו היא להמשיך ולגדול ולעשות רק את הטוב והישר בעיני ד'. לדוגמא, במהלך אחת ההרצאות שלנו

בנושא גודלו של יום הכיפורים והלכות היום, כשהצענו להם להעלות את שאלותיהם, השאלה הראשונה שהם שאלו היתה, אם אחד מחמשת העינויים שבהם אנו מחוייבים ביום הכיפורים הוא איסור הרחצה, מה עושים עם נטילת ידיים של שחרית?

הכהן החולם

מדגסקר מוצפת במיתוסים ביחס להיסטוריה העתיקה של תושבי האי. בשלב מסוים, סיפר לנו אשרי על כפר אחד באי שמיושב על ידי צאצאי הכהנים שמעולם לא התנצרו, ועדיין מקריבים קורבנות. הוא אמר לנו שהוא משוכנע שאותם כפריים הנם ממוצא עברי והנם בעלי שורשים ומנהגים יהודיים. הנסיעה לשם אורכת שעות ארוכות מאוד בגלל העדרם של כבישים סלולים, והחלטנו לצאת לדרך בשעה חמש וחצי לפנות בוקר, כדי לחקור את תושבי הכפר בעצמנו. הדרך אל הכפר, שנמצא בפלך ארמיהמיאדנה, ארכה לנו שלוש וחצי שעות נסיעה בשבילי עפר עד לכפר מאנגנ'ארה. הנסיעה זו נתנה לנו מושג עד כמה ענייה ונחשלת המדינה זו. בתור המדינה התשיעית בעניינה, כשההכנסה הממוצעת לנפש היא \$972 לשנה, רוב אזרחי המדינה חיים על הכנסה של \$2 ליום. השנה, בגלל יבול גרוע במיוחד, יש רעב של ממש בדרום המדינה.

אחרי כשעת נסיעה לקראת הביקור בכפר הכהנים, חלפנו על פני אתר משמעותי מאוד, האגם ששימש את חברי הקהילה לטבילת הגרות שלהם. המשכנו בדרכנו אל הכפר, שאין בו מים זורמים או חשמל.

כשהגענו, נאמר לנו שנציג הדת של הכפר טרם שב מהשוק. יום השוק השבועי הנו יום רביעי, וכך – מכיוון שאיננו נמנים עם אותם אלו שיפסידו הזדמנות לחוויה תרבותית – פנינו גם אנחנו לעבר השוק. כנראה, שכך היו נראים השווקים בזמן התלמוד, עם דוכנים שבהם נמכרים כל סוגי היבול ותוצרי מלאכת הכפיים. הדוכן שהיה זרוע בהמון חוטי חשמל חשופים והרבה מפצלים חשמליים, שבהם יכלו אנשי הכפר להטעין את המכשירים הסלולריים שלהם תמורת כמה גרושים, הוא כבר חידוש של המאה ה-21.

השוק היה צפוף, ומהר מאוד גילינו כי לא מדובר ביום שוק רגיל – נשיא המדינה לשעבר הגיע לשם לצורך הקמפיין שלו. כמי שנוגד למשפחת חקלאים, מרק ראבלומנה צבר את עושרו בזכות חברת מחלבות, ולאחר מכן עסקים נוספים, עד שנבחר לראש עיריית טאנה. בהמשך, הוא התקדם לנשיאות, כשהוא מכהן בה בין השנים תשס"ב-תשס"ט (2009-2002). כהונתו הסתיימה במה שנחשב במערב ל'הדחת נשיא', כשהוא בורח לדרום-אפריקה בעוד הממשלה החדשה גוזרת את דינו בהעדרו לעבודת פרך בכפייה עד סוף ימיו. בסופו של דבר, הוא הצליח לערער על גזר הדין ולקבל אישור לחזור לארצו, אך הוא הוכנס למעצר בית למשך שישה חודשים. כעת, הוא פתח בקמפיין בחירות מחדש, למרות שהבחירות רק בעוד למעלה משנה.

חשבנו שאנשים יירמסו בגלל הדחיפות וההדיפות, אך מהר מאוד מצאנו את עצמנו מפטפטים עם הנשיא לשעבר. הוא סיפר לנו שאף שמעולם לא ביקר בארץ, בתור נוצרי אדוק הוא אוהב מאוד את המדינה, וכי נשיא המדינה הקודם, שמעון פרס, היה ידירו ה'קרוב ביותר'.

שבנו אל הכפר, שם המתינו לנו נציג הדת והכהן הגדול. הרגשנו כמו בתוך ספר מתח זול. הכהן הגדול, עטוי חלוק אדום של מנצחי תזמורות, בעל שרוולים רחבים ושופעים, הוביל אותנו אל עליית הגג החשוכה

היום, אפשר ללמוד כמעט כל דבר למרחוק. רוצים ללמוד איך קושרים ציצית, טעמי המקרא, פילוסופיה יהודית, הפרשת חלה? את הכל ניתן ללמוד למרחוק זה מדהים לראות כמה הם למדו בצורה זו, אך ללימוד יהדות בתוך ריק יהודי יש הרבה מאוד מגבלות

לסיפור ארוך ומפורט של ההיסטוריה שלהם שכללה ניסים רבים, כולל ניצחונות פלאיים מול צבאות העמים השכנים לפני פחות ממאה שנה. בסוף, אחרי 45 דקות – כשעפעפינו איימו לצנוח – עצרנו אותו ואמרנו לו כי אנו צריכים לצאת כבר לדרך. בחוץ, הראו לנו את ה"מוזיאון" החדש שלהם, בו יש להם מזבח אבנים גדול (אסור היה לצלם) ומשכן חדש שבנייתו עדיין בעיצומה. כל פן של הבניין המתוכנן על שבעת קומותיו, בכפר שבו אין אף מבנה שגובהו עולה על שתי קומות, התגלה להם בנבואותיהם. אך מה שמסבך את העניינים עוד יותר הוא שתושבים שונים בכפר קיבלו נבואות שונות ביחס לאגפי הבניין השונים. נשמע שהם מקווים להקים אתר תיירות, משהו מעין "דיסנילנד". הבנוי על מיתוס על גבי מיתוס. איחלנו להם את מרב ההצלחה ועזבנו, כשאנו די משוכנעים כי לפחות בכפר הזה, אין משהו שראינו שיכול לרמוז על קשר לעם היהודי.

בנסיעתנו חזרה לאנטנריבו, חלפנו שוב על פני שדות אורז, ונאמר לנו שבכפרים רבים, זקני הכפר מפרישים חלק מהפירות הראשונים בתור קרבן, מנהג המזכיר את מצוות הביכורים. כשנכנסנו לעיירה, פטואלה הצביע על עצים מסויימים. "אתם רואים את העצים האלה? אלו הם עצי ארזים. אלו הם העצים שאבות אבותינו חטבו ושלחו לירושלים כששלמה המלך בנה את המקדש". על פי המסורת שלהם, מדגסקר הנה ארץ אופיר התנ"כית שסיפקה את העצים עבור בניית שערי בית המקדש.

בין אם המלגזים הנם אכן ממוצא יהודי ובין אם לאו, אם אבות אבותיהם באמת היו מבני עשרת השבטים שגלו, ובין אם – כפי שאחד מצאצאי משפחת המלוכה "מרינה" ממדגסקר סיפר בגאווה לערוץ תקשורת יהודי, קרוב ל-80% מהמלגזים יכולים לטעון לשורשים יהודיים – אנחנו בכל מקרה התרגשנו מאוד ממסירות נפשם, אמונתם ושיאיתם הטהורה של בני הקבוצה להשתייך אל העם היהודי. ■

שלא היה בה דבר מלבד שולחן, כיסאות ואשנב קטן. הוא פתח את הטקס בפעולות שנראו כאילו הוא נכנס לתפילה היפנוטית, כשהוא מדקלם תפילה ארוכה מאוד במלגזית. בתרגום הקצר שקיבלנו בהמשך, היה נשמע שהוא התפלל (בין היתר) לבניין בית המקדש מחדש. אחיו, איש יחסי הציבור של הכפר, נכנס אחר כך